

Nota Komisji Europejskiej „Kryteria i wytyczne dotyczące wyznaczania obszarów chronionych” (28 stycznia 2022)

ClientEarth[®]
Prawnicy dla Ziemi

**Fundacja
Dziedzictwo
Przyrodnicze**

LASY
I OBYWATEL

FUNDACJA
DZIKA POLSKA

Chrońmy
skroki
CMOKi

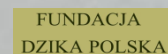

EUROPEAN
COMMISSION

Brussels, 28.1.2022
SWD(2022) 23 final

COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT

Criteria and guidance for protected areas designations

Status: Dokument Roboczy Służb Komisji

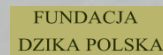
Był diskutowany w ramach grupy roboczej przy Komisji, z udziałem oficjalnych przedstawicieli wszystkich państw członkowskich. Nie podlega dalszej dyskusji ani dalszej procedurze zatwierdzenia

Wydany w wykonaniu jednego z zapisów Strategii

„Komisja wraz z państwami członkowskimi i Europejską Agencją Środowiska przedstawi kryteria i wytyczne w zakresie identyfikacji i wyznaczania dodatkowych obszarów chronionych, określając przy tym definicję ścisłej ochrony, a także wytyczne w zakresie odpowiednich planów zarządzania”.

Nie jest źródłem prawa, ale...

... określa, co zamierza robić Komisja i jak zamierza interpretować cele Strategii

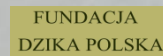

„Kryteria i wytyczne zawarte w niniejszym dokumencie nie wpływają w żaden sposób na zobowiązania państw członkowskich wynikające z dorobku prawnego UE.

Kryteria i wytyczne są niewiążące, zaś ich zadaniem jest wspieranie państw członkowskich w wypełnieniu zobowiązania politycznego wyrażonego we wspomnianych wyżej konkluzjach Rady, w których z zadowoleniem przyjęły one cele dotyczące obszarów chronionych wyznaczone w strategii UE na rzecz różnorodności biologicznej.”

ALE:

„państwa członkowskie będą miały czas do 2023 r. na wykazanie znacznych postępów w zakresie legalnego wyznaczania nowych obszarów chronionych i wprowadzania korytarzy ekologicznych. Na tej podstawie do 2024 r. Komisja przeprowadzi ocenę kwestii, czy UE jest na dobrej drodze do osiągnięcia swoich celów na rok 2030, czy też konieczne jest podjęcie bardziej zdecydowanych działań, w tym przyjęcie przepisów UE.”

Cele Strategii (m. in.)

Do 2030 r. prawna ochrona co najmniej 30% powierzchni lądowej UE i co najmniej 30% obszaru morskiego UE oraz integracja korytarzy ekologicznych w ramach prawdziwej transeuropejskiej sieci przyrodniczej.

Co to znaczy „prawna ochrona” obszarowa? Tj. co to są „obszary chronione” w sensie Strategii, zaliczające się na cel 30%

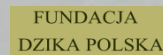
Do 2030 r. ścisła ochrona co najmniej jednej trzeciej obszarów chronionych UE (tj. co najmniej 10% obszaru lądowego i 10% obszaru morskiego), w tym wszystkich pozostałych lasów pierwotnych i starolasów (*old-growth forests*) UE.

Co to znaczy „ścisła ochrona”? Jakie obszary mogą się zaliczyć na cel 10%?

Do jakiego obszaru odnoszą się cele%?

Jaka ma być droga do celów?

Efektywnie zarządzanie wszystkimi obszarami chronionymi, w tym jasne cele i środki ochrony oraz odpowiedni monitoring.

Cele Strategii (m. in.)

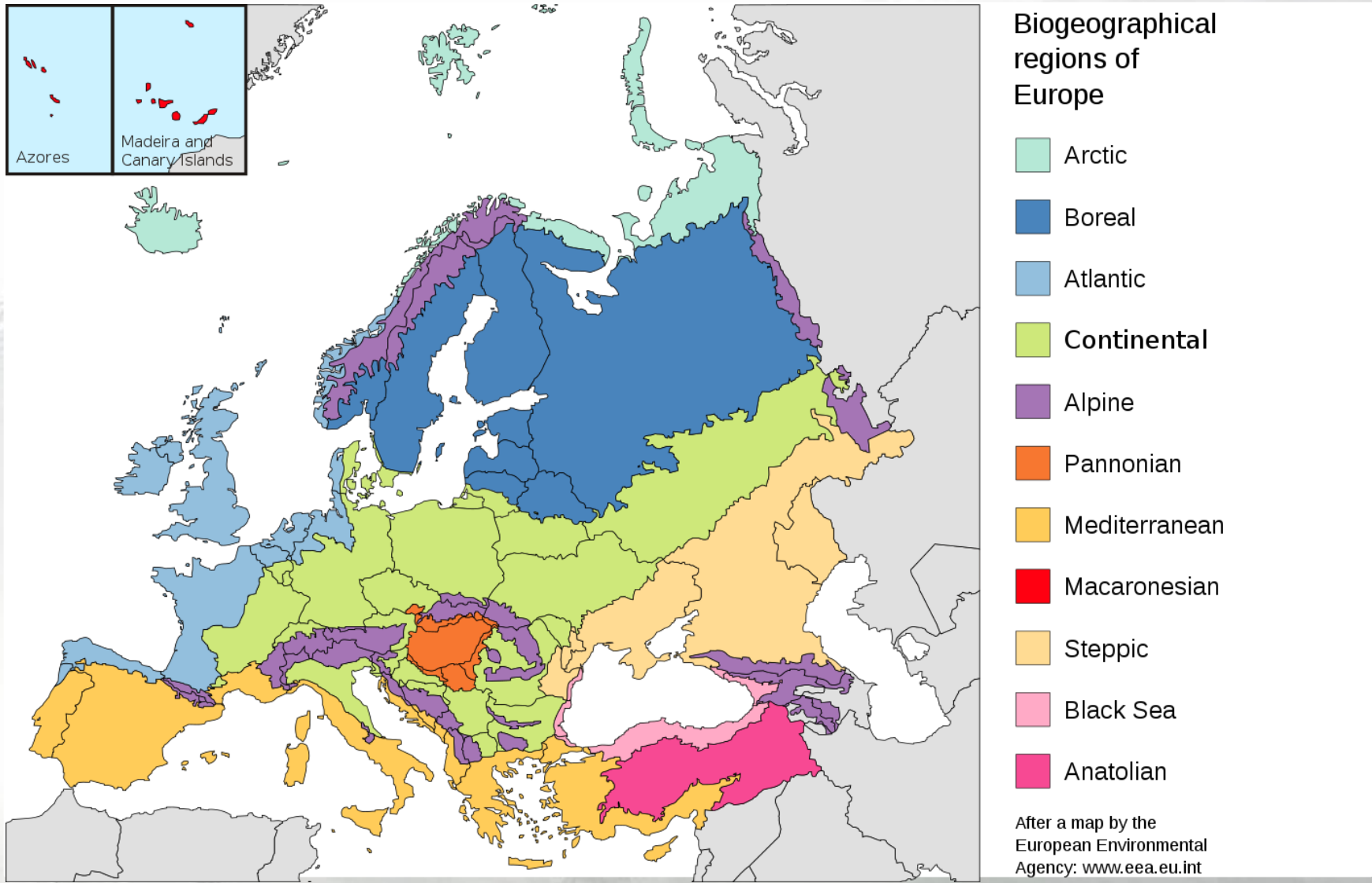
- Odtworzenie zdegradowanych ekosystemów, w tym ekosystemów gromadzących węgiel;
- Siedliska przyrodnicze i gatunki o znaczeniu europejskim nie wykazują trendu pogarszania się stanu ochrony;
- Co najmniej 30% z nich osiąga właściwy stan ochrony lub przynajmniej wykazuje pozytywny trend;
- 25 tys. km rzek zrenaturyzowanych do stanu „rzeki swobodnie płynącej”.

Poza zakresem Noty, ale...

... ma to być przedmiot tzw. Restoration Law (rozporządzenie UE, bezpośrednio wiążące)

Cele 30%/10% mają być rozliczane w regionach biogeograficznych

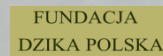

Cele 30% / 10% nie stosują się wprost do terytorium państw, ale oczekuje się, że „wszystkie państwa członkowskie UE przyczynią się do osiągnięcia tych celów w stopniu proporcjonalnym do swoich wartości przyrodniczych i do swojego potencjału odbudowy przyrody”.

- dyskusja, czy państwo XX przyczynia się adekwatnie
- raporty i propozycje państw: do końca 2022
- dyskusja w formie „seminarium biogeograficznego”?

Dla przypomnienia:

„państwa członkowskie będą miały czas do 2023 r. na wykazanie znacznych postępów w zakresie legalnego wyznaczania nowych obszarów chronionych i wprowadzania korytarzy ekologicznych. Na tej podstawie do 2024 r. Komisja przeprowadzi ocenę kwestii, czy UE jest na dobrej drodze do osiągnięcia swoich celów na rok 2030, czy też konieczne jest podjęcie bardziej zdecydowanych działań, w tym przyjęcie przepisów UE.”

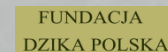
Co to znaczy „obszar chroniony”?

Co można zaliczyć na „cel 30%”?

Obszary Natura 2000 i krajowe obszary chronione (formy ochrony przyrody), które:

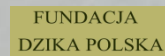
- są przeznaczone do ochrony różnorodności biologicznej;
- mają określony formalny status obszaru chronionego;
- mają zidentyfikowane wartości przyrodnicze dla których są chronione,
- mają określone indywidualne cele i środki ochrony,
- podlegają weryfikacji skuteczności ochrony, tj. jest prowadzony monitoring realizacji celów ochrony obszaru.

Oczekuje się, że te obszary będą wyznaczone na podstawie naukowej, wg kryteriów ekologicznych, jako obszary kluczowe dla ochrony różnorodności biologicznej, w tym siedlisk przyrodniczych i gatunków (ale nie tylko tych objętych dyrektywą siedliskową, lecz także tych, których ochrona jest ważna na szczeblu krajowym).

Polskie formy ochrony przyrody:

- 1) parki narodowe **TAK**, choć wątpliwości do strefy ochrony krajobrazowej
- 2) rezerваты przyrody **TAK** choć wątpliwości do strefy ochrony krajobrazowej
- 3) parki krajobrazowe **TAK**
- 4) obszary chronionego krajobrazu **TAK** gdy utworzone z powodu funkcji korytarza ekologicznego i mają „ustalenia dotyczące ochrony czynnej” **NIE** w innych przypadkach
- 5) obszary Natura 2000 **TAK**
- 6) pomniki przyrody **nieobszarowe**
- 7) stanowiska dokumentacyjne **nie**
- 8) użytki ekologiczne **TAK**, ale wątpliwości co do środków ochrony i monitoringu
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe **NIE**

Obszary chronione – OECM

Other Effective area-based Conservation Measures

Dopuszcza się zaliczenie na cel 30% także obszarów wyznaczanych prawnie w innych celach niż ochrona przyrody (np. obszary wodochronne, obszary ograniczonego rybołówstwa, tereny wojskowe z ograniczonym dostępem), jeżeli konsekwencją ich wyznaczenia jest stosowanie środków chroniących skutecznie i długoterminowo różnorodność biologiczną. Są to tzw. OECMs (skrót od „other effective area-based conservation measures”).

Warunki:

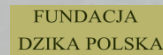
- reżim prawny
- określone cele i środki ochrony
- skuteczne zarządzanie i monitorowanie różnorodności biologicznej na tym obszarze

W Polsce - ??

Zadania dla państw:

1. Uzupełnić sieć Natura 2000
2. Zidentyfikować i wyznaczyć obszary, które nie są i nie będą musiały być włączone do sieci Natura 2000, ale są ważne dla zwiększenia spójności sieci Natura 2000 i poprawy łączności między obszarami Natura 2000
3. Zidentyfikować i wyznaczyć obszary potrzebne dla innych elementów przyrody:
 - nie-naturowych gatunków z Czerwonych List,
 - dzikich zapylaczy,
 - ekosystemów bogatych w węgiel,
 - wszystkie starolasy (*old-growth forests*)
 - ekosystemów i gatunków będących przedmiotem renaturyzacji

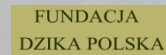
Związek z „restoration law”

Na razie wielka niewiadoma

Można ująć na poczet celu 30% ekosystemy renaturyzowane, jeżeli celem renaturyzacji jest dojście do kryteriów „obszaru chronionego”.

Można je ująć nawet na poczet celu 10%, jeżeli wskutek renaturyzacji zostaną odtworzone naturalne procesy przyrodnicze (np. renaturyzacja przez oddanie naturalnym procesom, albo przez jednorazowe działania naprawcze i oddanie naturalnym procesom),

Projekt „Restoration law” miał być ogłoszony 23.03.2022, będzie opóźniony. Projekt przedstawia Komisja Europejska. Następnie podlega procedurze legislacyjnej z udziałem Parlamentu Europejskiego i rady EU. Ma to być Rozporządzenie UE – bezpośrednio wiążące dla państw członkowskich.

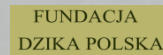

Co będzie w Restoration Law?

Nie wiemy, ale być może...

- wymóg wdrożenia renaturyzacji siedlisk przyrodniczych z załącznika I dyrektywy siedliskowej, w zakresie doprowadzającym do właściwego stanu ochrony, do 2030 r. – w 30% wymagających tego obszarów, do 2040 – w 60%, do 2050 – w 90% obszarów;
- obowiązek poprawy wskaźnika liczebności ptaków krajobrazu rolniczego (Farmland Bird Index) do 105% w 2030 r., 110% w 2040 r., 115% w 2050 r. (gdzie 100% to wartość z 200 r.; w 2021 r. wskaźnik wynosił 72%)
- obowiązek odtworzenia „satisfakcjonującego poziomu” występowania motyli w krajobrazie rolniczym (jako wskaźnik jakości Agr ekosystemów);
- obowiązek odtworzenia „satisfakcjonującego poziomu” zasobów martwego drewna, struktury wiekowej, łączności przestrzennej, pokrycia warstwy drzew, liczebności ptaków leśnych, zawartości węgla w lasach
- obowiązek inwentaryzacji barier poprzecznych i podłużnych na rzekach, przeszkadzających w ciągłości rzek i w funkcjonowaniu terenów zalewowych, a następnie ich usunięcia oraz wdrożenia dodatkowych środków przywracających funkcjonowanie terenów zalewowych;
- obowiązek sporządzania krajowych planów odtwarzania przyrody, określających m. in. „satisfakcjonujące poziomy” wskaźników wymienionych wyżej; termin usunięcia barier na rzekach i przywrócenia funkcji terenów zalewowych; cele renaturyzacji dla każdego z typów siedlisk przyrodniczych; plany byłyby zatwierdzane przez Komisję Europejską

Wdrożenie tych wymogów może oznaczać, że wiele obszarów – także dziś nie chronionych – będzie musiało być poddanych daleko idącej renaturyzacji

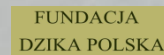

Starolasy (*old-growth forests*)

- nie znamy jeszcze dokładnej definicji (prace w innej grupie roboczej);
- ale to nie to samo, co starodrzewy!
- pojęcie oznacza generalnie lasy „przez dłuższy czas nie wycinane”, które rozwinęły cechy ekologiczne typowe dla lasu naturalnego;

definicje skupiają się nie na wieku drzewostanu, ale na czasie niezaburzonego rozwoju, naturalności genezy, obecności struktur typowych dla lasów naturalnych

- W Polsce małe szanse znaleźć poza obecnymi obszarami chronionymi;
- ... ale można znaleźć „protostarolasy” – lasy, które łatwo i względnie szybko mogłyby nabrać cech starolasu.

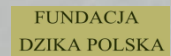
Co to znaczy „ściśła ochrona”?

Co można zaliczyć na „cel 10%”?

Pojęcie „ochrona ściśła” w rozumieniu Strategii UE ma nieco inne, szersze znaczenie, niż w polskiej ochronie przyrody!

W Polsce ochrona ściśła oznacza całkowite i trwałe zaniechanie bezpośredniej ingerencji człowieka w stan ekosystemów, tworów i składników przyrody oraz w przebieg procesów przyrodniczych na obszarach objętych ochroną.

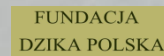
Celem „ochrony ściśłej” w rozumieniu Strategii UE ma być „Zachowanie ochrona lub odtworzenie integralności obszaru przyrodniczego o wysokiej różnorodności biologicznej z jego podstawową strukturą ekologiczną i wpieranie procesów naturalnych. Procesy naturalne powinny pozostać w zasadzie niezakłócone presją człowieka i zagrożeniami, tak wewnętrznymi jak i zewnętrznymi”.

Warunek pozostawienia procesów naturalnych w zasadzie niezakłóconych przez człowieka sprawia, że często tak rozumiana ochrona ścisła będzie ochroną bierną, z dopuszczeniem tylko ściśle ograniczonych interwencji zapobiegających zagrożeniom (zapobieganie pożarom, kontrola gatunków obcych), badań naukowych i nieszkodliwych dla przyrody form rekreacji.

Przykładowo, „obszarami ściśle chronionymi” są obszary kategorii I IUCN (rezerваты ścisłe i obszary Wilderness) i niektóre strefy obszarów kategorii II IUCN (parków narodowych).

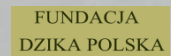
Jednak, na poczet „obszarów ściśle chronionych” będzie można zaliczyć także obszary, na których stosuje się ochronę czynną podtrzymującą lub wzmacniającą naturalne procesy. Ingerencja musi wówczas jednak być ograniczona tylko do działań niezbędnych do odtworzenia lub zachowania siedlisk i gatunków, dla których obszar został wyznaczony (np. zapobieganie pożarom i ich gaszenie, zarządzanie wypalaniem w celu ochrony przyrody, kontrola gatunków inwazyjnych, koszenie łąki w sposób optymalizujący jej walory przyrodnicze; kontrola dzikich zwierząt kopytnych w celu zapewnienia dobrego stanu siedlisk i gatunków będących celem obszary chronione, gdy naturalne drapieżnictwo jest niewystarczające). Jednak, działania interferujące z naturalnymi procesami, ale nie podtrzymujące ani nie wzmacniające ich, nie są dozwolone.

W praktyce

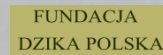
Wydaje się, że „ochrona ścisła” w sensie Strategii UE oznacza całkowite przeznaczenie obszaru dla ochrony przyrody – która może być jednak realizowana jako ochrona bierna lub ochrona czynna

Nie obejmuje ona natomiast ochrony zintegrowanej z użytkowaniem obszaru (np. rolnictwo wspierane programami rolnośrodowiskowymi, proekologiczna gospodarka leśna).

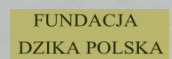
Ważne uwarunkowania

- „Obszary ściśle chronione” mają być podzbiorem „obszarów chronionych”.
- Obszary objęte ochroną ścisłą muszą mieć sens funkcjonalny, np. muszą być wystarczająco duże, aby kluczowe procesy naturalne przebiegały w sposób niezakłócony.
- Mogą być potrzebne strefy buforowe, otaczające takie obszary, ale niezaliczone do ich powierzchni.
- Można zaliczyć obszary odtwarzania przyrody, zwłaszcza tam gdzie wartości przyrodnicze mogą być przywrócone przez samo zatrzymanie lub ograniczenie niektórych presji ze strony człowieka
- Ochronie ścisłej powinny zostać podane wszystkie lasy naturalne i tzw. starolasy (old-growth forests).
- Ścisłej ochronie powinny być podane także znaczące obszary (ale niekoniecznie całość) innych ekosystemów bogatych w węgiel, jak: torfowiska, łąki, tereny podmokłe, namorzyny i łąki trawy morskiej.

Polskie formy ochrony przyrody:

- 1) parki narodowe TAK w strefie ochrony ścisłej i czynnej , ale NIE w strefie ochrony krajobrazowej
- 2) rezerваты przyrody TAK w strefie ochrony ścisłej i czynnej , ale NIE w strefie ochrony krajobrazowej
- 3) parki krajobrazowe NIE
- 4) obszary chronionego krajobrazu NIE
- 5) obszary Natura 2000 TAK w zakresie, w jakim PZO lub PO wyznacza w nich miejsca wyłączane z użytkowania NIE w pozostałym zakresie
- 6) pomniki przyrody nieobszarowe
- 7) stanowiska dokumentacyjne nie
- 8) użytki ekologiczne ??
- 9) zespoły przyrodniczo-krajobrazowe NIE

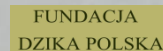

Finansowanie

Państwa członkowskie powinny zaspokajać swoje potrzeby przez odpowiednie programowanie funduszy UE, w tym KPO

Zaangażowanie zainteresowanych stron

„istotne jest, aby państwa członkowskie zaangażowały w proces identyfikacji i wyznaczania nowych obszarów chronionych oraz zarządzania nimi wszystkich właściwych interesariuszy, w tym właścicieli, zarządców i użytkowników gruntów, ludność tubylczą, społeczności lokalne i organizacje pozarządowe, w sposób sprawiedliwy i partycypacyjny zgodnie z konwencją z Aarhus i procedurami krajowymi. Zwłaszcza wyznaczanie obszarów chronionych na gruntach prywatnych, jeśli jest planowane, powinno odbywać się przy pełnym zaangażowaniu właścicieli tych gruntów i z zastosowaniem odpowiednich mechanizmów kompensacyjnych zgodnie z prawem krajowym.”

Dziękuję za uwagę

pytania w przyszłości: koalicja10procent@gmail.com

ClientEarth⁺
Prawnicy dla Ziemi

**Fundacja
Dziedzictwo
Przyrodnicze**

LASY
I OBYWATEL

FUNDACJA
DZIKA POLSKA

